

Begeleiden van studenten met auditieve beperking

Tips voor onderwijsprofessionals

Een auditieve beperking betekent niet voor iedere student hetzelfde. Sommige studenten zijn doof of slechthorend en gebruiken bijvoorbeeld gebarentaal, ondertiteling of andere visuele vormen van communicatie. Anderen ervaren juist overgevoeligheid voor geluid, zoals bij tinnitus of hyperacusis. Deze verschillen kunnen invloed hebben op studeren, sociale interactie en welzijn.

Deze infosheet helpt je als onderwijsprofessional om signalen te herkennen en biedt concrete tips om onderwijs en begeleiding toegankelijker te maken. Door aandacht te hebben voor duidelijke communicatie, structuur, voorspelbaarheid, prikkelreductie en flexibele ondersteuning creëer je een leeromgeving waarin studenten met een auditieve beperking hun talenten beter kunnen benutten.

Wat bedoelen we met een auditieve beperking?

Een auditieve beperking kan variëren van slechthorendheid tot doofheid en omvat ook aandoeningen zoals:

- **Tinnitus (oorsuizen):** het waarnemen van geluid zonder externe bron.
- **Hyperacusis (geluidsgevoeligheid):** normale dagelijkse geluiden komen (veel) te hard binnen en kunnen irritatie, overweldiging of pijn veroorzaken.
- **Misofonie:** sterke (vaak emotionele) reactie op specifieke geluiden.
- **Syndroom van Usher** (combinatie van gehoor- en visuele beperkingen).

Belangrijk: bij hyperacusis (en soms tinnitus) gaat het niet primair om 'niet kunnen horen', maar om niet kunnen aanhoren/verdragen of verwerken. Geluid kan vervormd, intenser of pijnlijk binnenkomen. Meer uitleg over deze aandoeningen lees je onder achtergrondinformatie in deze brochure.

Impact verschilt per student

Waarom maatwerk nodig is

De impact hangt onder andere af van:

- Mate en type gehoorverlies, doofheid of andere auditieve beperking.
- Toegang tot communicatie (gebarentaal, ondertiteling, schrijftolken of andere visuele vormen van informatie).
- Fluctuaties (per dag/per periode) bij tinnitus/hyperacusis.
- Persoonlijke factoren (coping, energie, stress, angst voor onverwachte geluiden).
- Toegankelijkheid van de (digitale, sociale en fysieke) leeromgeving.
- Studie-aspecten die extra meewegen (zeker bij hyperacusis):
 - reisafstand en reisprikkels.
 - wonen dichtbij vs. moeten reizen.
 - roostering (wisselingen, drukte, meerdere campussen).

Er kunnen ook combinaties zijn: meerdere auditieve beperkingen, of auditief en andere aandoening(en).

Voor studenten met een auditieve beperking zijn voorzieningen vaak beperkt. Denk daarom creatief mee over oplossingen.

“Een auditieve beperking gaat niet alleen over horen, maar vooral over toegang tot informatie en communicatie.

Sterktes en kwaliteiten

Wat studenten vaak meebrengen / Sterke kanten:

- Sterk ontwikkeld visueel geheugen.
 - Sterk visueel waarnemingsvermogen en oog voor lichaamstaal en mimiek.
 - Sterke non-verbale communicatievaardigheden.
 - Creatief probleemoplossend vermogen.
 - Focus en concentratie (onder de juiste omstandigheden).
 - Empathie en sociaal bewustzijn.
 - Oog voor detail en omgeving.
 - Aanpassingsvermogen in communicatie (schakelen tussen verschillende communicatievormen).
 - Zelfstandig en goed kunnen plannen.
 - Bewust van grenzen en mogelijkheden.
 - Praktisch handig, flexibel, toegewijd en veel doorzettingsvermogen.
- (Let op: dit zijn mogelijke kwaliteiten, geen 'moetjes'.)

Veelvoorkomende uitdagingen en belemmeringen

Informatie & communicatie

- Sprekers die niet zichtbaar zijn (docent loopt rond of spreekt met rug naar de groep).
- Beperkte toegang tot gesproken informatie (zeker in groepen/rumoer), tekst wel horen maar niet kunnen verstaan of verwerken.
- Zonder ondertiteling/schrijftolk/gebarentolk: gemiste details en context.
- Telefoneren is vaak lastig: behoefte aan tekst/visuele alternatieven (e-mail, chat, beeldbellen).
- Figuurlijk taalgebruik en non-verbale signalen kunnen anders worden geïnterpreteerd.
- Gebruik van video of audio zonder ondertiteling of transcript.
- Liplezen is beperkt: een groot deel van klanken is visueel niet te onderscheiden.
- Niet alle informatie is visueel beschikbaar, bijvoorbeeld spontane uitleg, opmerkingen uit de groep of mondelinge wijzigingen in opdrachten.

Hyperacusis/tinnitus (specifiek)

- Geluid is snel te veel en geluiden komen even intens binnen; microfoon/boxen kunnen pijnlijk zijn.
- Angst/spanning bij onverwachte geluiden of audio/video.
- In een les 'fysiek aanwezig' maar mentaal niet meer kunnen verwerken ('over de grens').
- Na onderwijsmomenten is de 'accu' vaak leeg, waardoor sociale momenten extra zwaar zijn.

Sociaal

- Informele gesprekken (pauzes, grapjes) moeilijk meekrijgen of er überhaupt bij kunnen zijn.
- Risico op eenzaamheid/isolement.
- Misverstanden door tempo, groepsdynamiek, door elkaar praten.
- Gesprekken in grotere groepen of als mensen rondlopen/door elkaar praten zijn lastig te volgen.
- Bij informele momenten is vaak geen tolk aanwezig, waardoor interacties gemist kunnen worden.

Energie & welzijn

- Vermoeidheid door liplezen, inspanning, sensorische filtering of camoufleren (masking), actief buitensluiten van niet-belangrijke auditieve signalen.
- Vermoeidheid door continu visueel moeten volgen (tolk, spreker, slides, klasgenoten).
- Extra cognitieve belasting door het gelijktijdig verwerken van meerdere informatiebronnen.
- Overprikkeling, energiebeperking, concentratie- en verwerkingsproblemen.
- Stigma-angst, onderschatting, vooroordelen.

“Wat je zegt, wordt pas toegankelijk
als ik het ook kan zien.

Basisprincipes voor effectieve ondersteuning

Wat vrijwel altijd helpt (in verschillende combinaties):

- Toegankelijke informatie in meerdere vormen (schriftelijk, visueel en/of mondeling).
- Structuur, voorspelbaarheid en herhaling.
- Extra verwerkingstijd en duidelijke verwachtingen.
- Beperken van ruis en triggers (geluid, drukte en/of onverwachte audio).
- Flexibiliteit en maatwerk in deelname, opdrachten, deadlines.
- Geduld en ruimte voor de student om aan te geven wat werkt.
- Zorg dat sprekers en informatie goed zichtbaar zijn.
- Gebruik ondertiteling, transcripties of tolken waar nodig.

Belangrijke nuance (tinnitus/hyperacusis): Ondertiteling/transcripties helpen vaak, maar voorzieningen zoals schrijftolk of specialistische software zijn voor deze groep niet altijd beschikbaar of vergoed. Denk dus creatief mee.

“Duidelijke structuur helpt mij om me te focussen op de inhoud in plaats van op het volgen van alles eromheen.

Praktische tips per onderwijssituatie

Communicatie

- Bied standaard alternatieven voor telefonisch contact, zoals e-mail, chat, beeldbellen, of een afspraak op locatie.
- Spreek af welk kanaal waarvoor wordt gebruikt (bijvoorbeeld roosterwijzigingen altijd via hetzelfde kanaal).
- Deel belangrijke informatie ook schriftelijk (samenvattingen, aankondigingen, wijzigingen).
- Zorg dat het gezicht van de spreker goed zichtbaar is (belangrijk voor liplezen).
- In gesprekken:
 - praat rustig en duidelijk, niet te hoog tempo.
 - laat één persoon tegelijk spreken en herhaal vragen of opmerkingen uit de groep.
 - Bij gebruik van een (schrijf)tolk: spreek de student aan, niet de tolk.
 - Laat korte pauzes tussen sprekers, zodat de student kan volgen (via tolk of liplezen).
- Controleer of je elkaar goed begrijpt (bijvoorbeeld: "Klopt het dat...?"), zonder betuttelend te zijn.
- Bij hyperacusis: erken dat een student zich kan terugtrekken omdat het geluid pijnlijk of overweldigend kan zijn. Terugtrekken bij auditieve overprikkeling kan breder voorkomen. Respecteer dit en zie het als een manier om overbelasting te reguleren.

Contacturen: colleges, werkgroepen, practica

Structuur & voorspelbaarheid

- Deel lesmateriaal vooraf.
- Maak instructies altijd vindbaar en terug te lezen.
- Informeer tijdig over opdrachten, benodigde voorbereiding voor contacturen, deadlines en wijzigingen.
- Bespreek lesafspraken en verwachtingen.
- Leg uit waarom je iets vraagt/doet.

Informatie & instructie

- Gebruik goed leesbare visuele hulpmiddelen (slides, schema's, samenvattingen).
- Consistente opmaak en taal.
- Houd het spreekt tempo rustig en plan korte pauzes (informatie verwerken, tolk kunnen volgen).
- Noteer kernpunten of besluiten zichtbaar.
- Bied informatie schriftelijk, mondeling en visueel aan.
- Gebruik waar mogelijk live ondertiteling of transcripties.
- Vermijd figuurlijk taalgebruik of licht het toe.
- Houd achtergrondgeluid laag; vermijd harde/plotselinge geluiden.
- Waarschuw vóór audio/video (zodat student kan kiezen om weg te gaan).

Flexibiliteit & keuzevrijheid

- Keuze in opdracht vorm: schriftelijk/visueel/mondeling.
- Sta alternatieven toe voor mondelinge bijdragen.
- Sta toe dat studenten hulpmiddelen gebruiken.
- Bied fysieke én online deelnameopties (zeker bij hyperacusis); sta voor online omgeving standaard ondertiteling toe in de instellingen.
- Vermijd 'on-the-spot' opdrachten; geef denktijd en optie om later terug te komen.
- Bied (tijdelijke) opnames aan met ondertiteling.
- Sta rustmomenten toe: korte pauze (bijvoorbeeld na max. 45 min), stiltemomenten.
- Zorg dat informatie later terug te lezen of terug te kijken is.

- Oordoppen/noise cancelling:
 - kan helpend zijn in specifieke situaties; sta gebruik toe.
 - maar niet als eerste/standaard oplossing bij hyperacusis (risico op verergering/afhankelijkheid). De balans is individueel.

Fysieke randvoorwaarden in de les

- Goede verlichting (voor spraakfzien/gebaar).
- Sta toe dat een student een andere zitplaats kiest.
- Goede zichtlijnen: docent, medestudenten, bord/slides.
- Akoestiek verbeteren: zo min mogelijk galm, ramen/deuren dicht bij lawaai.
- Ruimte-indeling: afstand tussen tafels, minder schuiven/slepen met meubilair.
- Sta toe dat de student even de ruimte verlaat.
- Zorg dat een rustige plek echt beschikbaar is.

Digitale leeromgeving en online onderwijs (Teams/Zoom/Canvas e.d.)

- Zorg voor:
 - ondertiteling en waar mogelijk transcript bij audio/video.
 - bij live sessies: closed captions standaard toestaan.
 - duidelijke, consistente structuur en overzichtelijke opmaak in de online omgeving.
- Maak audio/video bij voorkeur ook asynchroon beschikbaar (thuis in eigen prikkelregie).
- Vraag deelnemers hun camera aan te zetten (voor liplezen en visuele communicatie).
- Gebruik de chatfunctie voor vragen, opmerkingen of aanvullingen.
- Markeer of wijs belangrijke onderdelen op het scherm aan.
- Spreek af: niet door audio/video heen praten; pauzeer audio als iemand spreekt.
- Stel bij voorkeur materiaal zoals (concept)presentaties voorafgaand aan de les beschikbaar.
- Een voorlopige planning van opdrachten en 'huiswerk' is behulpzaam voor een goede persoonlijke planning.

Toetsing en examinering

Vorbereiding

- Informeer over mogelijke voorzieningen en werkwijze.
- Laat student de toetsruimte vooraf verkennen.
- Overweeg een schriftelijke of hybride toetsvorm.

Flexibiliteit & keuze

- Keuze in toetsvorm (waar passend).
- Sta mondelinge/schriftelijke toelichting toe.
- Extra tijd waar nodig.
- Flexibele deadlines/toetsmomenten waar mogelijk.

Fysieke omgeving & rust

- Prikkelarme toetsruimte.
- Goede verlichting.
- Voorkom storende lichtinval of fel licht, instellingen van beeldscherm kunnen aanpassen.
- Zorg dat de student de surveillant of examiner goed kan zien (bij instructies of vragen).
- Plan pauzes tijdens toetsing.
- Sta inzet schrijf-/gebarentolk toe (waar van toepassing).
- Praktische demping (bijvoorbeeld: muismat onder computermuis, zachte ondergrond).

Specifiek tinnitus/hyperacusis (voorbeelden)

- Toetsing in prikkelarme ruimte.
- Plek in ruimte kunnen kiezen.
- Eventueel toestaan van niet-hoerbare geluidsafleiding.
- Gehoorbescherming toestaan.

Zelfstandige studietaken

Thuis of op de onderwijsinstelling

Structuur & overzicht

- Eén centrale plek voor materialen.
- Voorbeelden/sjablonen bij opdrachten.
- Heldere planning/checklists/stappenplannen.
- Grote opdrachten opdelen/help afbakenen.
- Visuele hulpmiddelen gebruiken.

Communicatie & begeleiding

- Vaste contactmomenten (online of fysiek).
- Geef uitleg van opdrachten en belangrijke informatie ook schriftelijk.
- Feedback óók schriftelijk.
- Instructies kort en duidelijk.
- Vraag regelmatig wat wel/niet werkt.
- Stimuleer studiemaatje.
- Bied ontmoeting/ondersteuning van gelijkgestemden (drempelverlagend).

Stage en afstuderen

Vooraf

- Kondig periode ruim op tijd aan.
- Maak alternatieve periode of deeltijd mogelijk zonder studievertraging.
- Help bij vinden stageplek.
- Bespreek werkplekaanpassingen.
- Maak samen een begeleidingsplan met concrete verwachtingen/rollen/doelen.
- Licht beoordelingscriteria toe.
- Geef voorbeelden van opdracht/structuur.
- Zorg dat loopbaan/studiekeuze-activiteiten toegankelijk zijn.

Tijdens

- Vast aanspreekpunt.
- Flexibel ritme/deadlines (in overleg met stagebedrijf).
- Heldere, toegankelijke communicatie op de werkvloer.
- Zorg dat collega's weten hoe zij duidelijk kunnen communiceren (gezicht zichtbaar, één persoon tegelijk spreken).
- Ondersteun in sociale situaties.
- Werkbelasting spreiden.
- Vat belangrijke afspraken, deadlines en/of feedback kort samen in tekst.
- Visuele hulpmiddelen (weekplanning, checklists, visuele deadlines).
- Sta gebruik van hulpmiddelen toe.
- Regelmatig monitoren en tijdig bijsturen.

Na afloop

- Evalueer: wat werkte wel/niet.
- Feedback op proces én resultaat.

Inclusief taalgebruik, houding en samenwerking

- Vraag hoe iemand zichzelf benoemt (doof/slechthorend/persoon met...).
- Vermijd generalisaties en bagatelliseren ("Geluid is er nu eenmaal...", "laat maar").
- Ga uit van individuele verschillen; stem af wat echt helpt.
- Betrek ervaringskennis van studenten; deel do's en don'ts met collega's.
- Hanteer het sociale model als uitgangspunt: drempels zitten vaak in omgeving, organisatie en communicatie.

Roostering, reizen en campus

Vaak onderschat, grote impact

- Voldoende ruimte tussen onderwijsblokken: rustpauze mogelijk.
- Beperk wisseling van gebouw: vermijd meerdere campussen op één dag.
- Toegankelijke (rustiger) routes, duidelijke wayfinding informatie (vooraf) en bewegwijzering. Denk ook aan gebruik van rustiger ingangen of die voor bezoekers met een beperking, rustiger liftengroep.
- Tijdige roosters en wijzigingen.
- Rooster waar mogelijk in rustigere gebouwen/ruimtes (niet bij drukke horeca/looproutes).

Overige voorzieningen

- Rust/stilteruimte zonder drempels (liefst zonder reservering).
- Rustige plek in pauzes (een bibliotheek is niet per se 'stil' bij hyperacusis).
- Dempingsmaatregelen bij studieplekken/computerzalen (muismatten, zachte ondergrond, minder laptop-/loopgeluid).
- Inzet van buddy/begeleider.
- Duidelijke procedure voor aanvragen/afspraken en periodieke evaluatie.
- Kosteloze begeleiding/cursus als er directe link is met de beperking (studeerbaarheid/studiesucces).

Informatievoorziening en verwijzing

- Wijs studenten op relevante contactpersonen en ondersteuningsplatformen binnen de instelling.
- Verwijs studenten naar onbelemmerdstuderen.nl voor hulpmiddelen, (financiële) voorzieningen, lotgenotencontact en belangenorganisaties.

Achtergrond

Tinnitus: belangrijke kenmerken

- Geluid zonder externe bron; kan continu of fluctuerend zijn; wisselt per dag/per periode.
- Mogelijke gevolgen:
 - onrust, spanning, slaapproblemen, angst.
 - problemen met verstaan.
 - sneller afgeleid, langzamer, cognitieve belasting.
 - sneller overprikkeld/overweldigd, vermoeidheid, energiebeperking.
 - stress/omgevingsfactoren kunnen klachten vergroten; volledige stilte of (te veel) gehoorbescherming kan ook averechts werken.

Hyperacusis: belangrijke kenmerken

- Overgevoelig voor normale dagelijkse geluiden: irritatie, overweldiging of pijn.
- Triggers kunnen hard, herhalend, zacht of juist “veel tegelijk” zijn; piekmomenten mogelijk.
- Mogelijke gevolgen:
 - oorpijn/hoofdpijn, slaapproblemen, spanning, soms angst.
 - “aan staan”, continu scannen op geluid.
 - problemen met verstaan, vertraagde verwerking.
 - boosheid/irritatie/prikkelbaarheid, somberheid/depressie.
 - overprikkeling (breder zintuiglijk), vermoeidheid, energiebeperking.
 - gebalanceerd gebruik gehoorbescherming kan helpen, maar is geen oplossing.

Doofheid/ernstige slechthorendheid: belangrijke kenmerken

- (Bijna) geen of zeer beperkt functioneel gehoor; informatie wordt vooral visueel of via hulpmiddelen verwerkt.
- Communicatie kan verlopen via gebarentaal, schrijftaal, liplezen, ondertiteling, schrijftolk of gebarentolk (dit verschilt per student).
- Liplezen is mogelijk maar slechts gedeeltelijk betrouwbaar; een groot deel van klanken is visueel niet te onderscheiden.
- Gesproken informatie kan deels of volledig gemist worden, zeker bij meerdere sprekers, achtergrondgeluid of hoog spreektempo.
- Mogelijke gevolgen:
 - extra inspanning om gesprekken en informatie te volgen.
 - informatie of nuances missen (bijv. humor, opmerkingen uit de groep, spontane uitleg).
 - vermoeidheid door constante visuele aandacht (docent, tolk, slides, medestudenten).
 - vertraging in interactie doordat informatie eerst verwerkt moet worden (bijv. via tolk).
 - sociale drempels in groepsgesprekken of informele momenten.
 - afhankelijkheid van visuele toegankelijkheid (zicht op spreker, duidelijke structuur, visuele ondersteuning).

“Als ik vooraf weet wat er gaat gebeuren in een les, kan ik mijn energie veel beter verdelen.

“Als iedereen door
elkaar praat,
ben ik het gesprek
vaak al kwijt voordat
het begonnen is.

Aan de slag!

Meer weten? Neem contact op met ECIO.

We helpen je graag verder!

ECIO

Leren zonder
belemmering

ecio.nl

onbelemmerdStuderen.nl

kennisbankstudentenwelzijn.nl